

УДК 378. 147: 001.76

Миленкова Р.В.

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТА У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

У статті представлено теоретичне обґрунтування поняття, систему критеріїв та деякі результати педагогічної діагностики стану інноваційної культури студентів.

The article presents theoretical background of the notion, system of criteria, and some results of pedagogical diagnostics of students' innovative culture.

В умовах соціально-економічних інтеграційних та глобалізаційних перетворень на всіх рівнях існування суспільства формування полікультурної особистості стає необхідним та усвідомленим завданням сучасної педагогічної системи. Загальна проблема полягає у підготовці нового типу конкурентоспроможного фахівця, який відповідає вимогам міжнародного ринку праці. Зокрема вища освіта, яка є однією з провідних форм підготовки фахівців, нині спрямовується на підготовку професіоналів, здатних до успішної самореалізації у швидкозмінних умовах ринку праці сьогодення.

Оскільки поняття полікультурності передбачає широкий спектр особистісних якостей, воно розкривається за численними напрямками – на рівні розуміння, сприйняття, толерантності, готовності до співучасті в рамках міжнародної та міжнаціональної взаємодії, та на рівні, який забезпечує таку готовність – сукупності особистісно-культурних утворень, які існують у постійній взаємодії та взаємопроникненні та утворюють систему загальної культури людини. Мова йде про такі аспекти як комунікативна, психологічна, інформаційна, інноваційна культура. Коротко пояснимо актуальність останнього феномену.

„Новація”, „інновація”, „нововведення” стають звичними та зрозумілими поняттями для молодих спеціалістів, – у процесі професійної підготовки студенти не тільки залучаються до інноваційних форм навчання, але також готуються до інноваційної діяльності у майбутній професійній сфері. Тому виникає об’єктивна потреба у формуванні інноваційної культури особистості.

Дослідженню інноваційної культури присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких О. Аматьєва, А. Баркер, О. Гавриш, Л. Даниленко, В. Джелалі, О. Козлова, В. Кремень, І. Курас, В. Латишев, А. Ніколаєв, О. Попович, В. Фокіна, Д. Шервуд, С. Щукіна та інші.

© Миленкова Р.В., 2007

На законодавчому рівні у січні 2003 в Україні інноваційну культуру було визнано серед стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [4, с. 4] та запропоновано розглядати її як складову інноваційного потенціалу. Інноваційна культура є „складовою інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах [4, с. 4].

Завданням представленої статті є визначення на основі діагностично-критеріального підходу існуючого рівня сформованості інноваційної культури студентів та ролі занять з іноземної мови у підвищенні цього рівня.

Інноваційна культура, як досить нове та мало досліджене явище, має ряд невирішених раніше частин загальної проблеми формування, зокрема недостатньо сформований теоретико-методологічний апарат діагностики, тому на думку багатьох вчених [1, 2, 3, 5] питання виокремлення її показників потребує глибокого теоретичного осмислення та практичного вивчення. Адже інноваційна культура особистості студента формується не тільки у навчально-виховному процесі ВНЗ, а також у процесах самоосвіти та самовиховання майбутніх фахівців та залежить від їх попереднього особистого та соціального досвіду. Тож, існує об'єктивна необхідність виокремлення, формулювання та обґрунтування критеріїв та показників, які сприятимуть формуванню інноваційної культури особистості протягом її професійної підготовки.

Визначаючи критерії, параметри та показники, ми виходили з того, що інноваційна культура як особистісне утворення є саморегульовальною системою, яка здатна забезпечувати зовнішні та внутрішні способи свого функціонування та може розглядатися з позиції синергетичного підходу. Інноваційна культура, як будь-яка відкрита система, перебуває у постійному розвитку з ознаками нелінійності та спонтанності, проходить точки біфуркації, де результат її розвитку стає важко передбачуваним та залежить від численних, зокрема випадкових факторів. Долаючи такі крапки інноваційна культура особистості може виконувати стрибок на якісно вищій рівень або ж розпадатися на окремі хаотичні елементи.

Відомо, що наявні якості особистості та її потенціал набувають розвитку у повсякденній діяльності, навчально-виховному процесі, самоосвіті та самовихованні. Інноваційна культура, яка формується на особистісному рівні, реалізується в усіх напрямках прояву людини і згодом стає підґрунтям для формування інноваційної культури у професійній діяльності.

Інноваційна культура професійної діяльності актуалізується у полі прагнення до професійного самовдосконалення на всіх рівнях – особистісному, міжособистісному, соціальному тощо і спирається, передусім, на внутрішні сили особистості. Тож, формування інноваційної культури бачиться ефективним

тільки за сукупності внутрішніх, сприятливих для саморозвитку та зовнішніх умов розвитку особистості. Створення таких педагогічних умов неможливе без чіткого визначення та показників інноваційної культури майбутніх фахівців. З метою науково-теоретичного обґрунтування таких показників було здійснено аналіз дослідно-експериментальної роботи вчених у галузі педагогіки, психології, соціології, економіки, зокрема банківської галузі.

В результаті проведеної роботи було виділено основні критерії, параметри та показники сформованості інноваційної культури майбутнього фахівця, а зокрема такі: ціннісні орієнтації; творчий потенціал; технолого-інформаційна підготовленість до інноваційної діяльності.

Ціннісні орієнтації. Виділення цього показника зумовлено тим, що інноваційна культура ґрунтується на сукупності певних цінностей особистості. Під цінностями ми розуміємо інтегративне поняття, яке характеризує кожен окрему особистість і суспільство в цілому та виражає об'єкт, до якого прагнуть, поважають, визнають, захищають тощо. Саме ціннісні орієнтації визначатимуть стиль роботи майбутнього спеціаліста.

Отже, навчально-виховний процес, зокрема мовна підготовка студента, повинні спрямовуватись на розвиток загальнолюдських цінностей – повага до іншої особистості, іншої культури та особистісних – цінностей нового знання, саморозвитку, самовдосконалення протягом життя.

Творчий потенціал студентів також виступав показником оцінки стану сформованості їх інноваційної культури. Під творчим потенціалом майбутніх фахівців ми розуміємо виявлені та приховані креативні здібності, схильності, вміння, в разі усвідомлення та розвитку яких майбутні професіонали досягнуть максимальної самореалізації як в особистій, так і в професійній сфері. Тому, вимірюючи творчий потенціал, ми приділяли увагу таким критеріям:

а) креативність; б) готовність до змін; в) сприйнятливості до нововведень.

Значущою вбачається роль занять з іноземних мов у розвитку якостей за вищевказаними критеріями. Завданням викладача стає організація самостійної пізнавальної діяльності студентів. Це вимагає підбору певних методів та технологій навчання, які покликані забезпечити засвоєння знань, які подаються, а також їх самостійне отримання з різноманітних джерел, формування власної точки зору та вмінь для її аргументації, використання засвоєних знань у якості методів для отримання нових.

Розвиток таких вмінь на заняттях з іноземних мов досягається завдяки оновленню змісту та використанню активних методів навчання. Серед них проектні технології найбільш ефективно, на нашу думку, сприяють розвитку творчого потенціалу. Проектна робота студентів, яка спрямована на реальне

використання мови у соціокультурній діяльності, створює органічність у засвоєнні мови та культури.

Технологічно-інформаційна підготовленість до інноваційної діяльності також була виокремлена як показник оцінки рівня сформованості інноваційної культури студентів. Виділення даного показника ґрунтується на тому, що для досягнення високого рівня інноваційної культури особистості необхідно володіння певними сучасними технологіями. Сучасний фахівець повинен вміти забезпечувати себе знаннями про сучасні технології діяльності, зокрема професійні технології, які визначають рівень його кваліфікації, технологіями самоосвіти, які включають новітні форми і методи постійного навчання в контексті особистого, професійного та соціального життя. Інноваційна культура фахівця також передбачає володіння технологіями інноваційного пошуку, оцінки інноваційних проектів, технологіями впровадження інновацій у професійну галузь. Тому, технологічно-інформаційна підготовленість до інноваційної діяльності майбутніх фахівців досліджувалася за такими критеріями:

а) інформаційні технології; б) технології інноваційного вирішення проблемних завдань; в) технології впровадження інновацій (інноваційного циклу).

В ході даного дослідження проводилося вивчення всіх цих показників у студентів. Респондентами виступали майбутні фахівці банківської справи, які навчаються на I – V курсах.

Аналіз ціннісних орієнтацій студентів відбувався за рядом анкетних запитань, які було проаналізовано засобами комп'ютерної обробки.

Таблиця 1.1. Виявлення загальнолюдських цінностей, найважливіших для сучасної людини

№	Показники	%	Ранг
1.	Сім'я	88	II
2.	Батьківщина	60	V
3.	Праця	80	IV
4.	Добробут	91	I
5.	Повага до іншої особистості	85	III
6.	Інші	19	VI

Отримані дані показують, що добробут майбутні фахівці банківської справи вважають за головну цінність. Прагнення до особистого матеріального благополуччя є основою ціннісних орієнтацій переважної більшості студентів (91 %), тобто виступає смисловим фактором їх діяльності. Друге місце (88 %) займає

цінність сім'ї, що також виступає складовою власного благополуччя, але духовного плану.

Соціальні цінності, такі як повага до іншої особистості, праця та Батьківщина, виявилися на другому плані та зайняли відповідно III, IV та V місце за значущістю для студентів.

Молодим людям, які виділили „інші цінності” в анкетному опитуванні (19 %), було запропоновано пояснити детальніше свою відповідь. Цінностями для цих студентів виступали чиста совість, особиста незалежність, економічна та політична стабільність у країні. Тож, найбільш важливими для опитаних виявилися особистісні цінності та ті, які ведуть до особистого благополуччя.

З метою вивчення інноваційних цінностей студентів, їм було запропоновано визначити своє ставлення до нового.

Наступним показником інноваційної культури студентів виступає їх творчий потенціал. У майбутніх фахівців банківської справи запитали, чи вважають вони себе творчими особистостями. Результати самооцінки виявились такими: 32 % опитаних дали позитивну відповідь, 26 % обрали варіант „не замислювався над цим питанням”, тобто не можуть об'єктивно оцінити свої творчі здібності на час дослідження, і 42 % відповіли негативно. Нас зацікавило, чому більшість студентів, які вивчають банківську справу, не вважають себе творчими людьми, і ми запропонували тим, чії відповіді опинились в останній категорії, пояснити свою думку. Узагальнені результати співбесід за даним питанням показали, що двома основними причинами не усвідомлення власних творчих здібностей є такі:

- 1) під творчою особистістю студенти розуміють людину, пов'язану з мистецтвом, і, оскільки опитані не є такими, автоматично зарахували себе до нетворчих;
- 2) відсутність досвіду власної творчої діяльності, завдяки якому можна було виявити та усвідомити свої творчі здібності.

Таблиця 1.2. Оцінка ставлення майбутніх фахівців банківської справи до всього нового у власному житті

№ п/п	Ставлення	%	Ранг
1.	Сприймаю з радістю, бо це є прогресом	45	I
2.	Намагаюся ставитися критично та прогнозувати, до чого це призведе	30	II
3.			III
4.	Сприймаю все нове з сумнівом	12	IV
5.	Розглядаю будь-які нововведення як загрозу тому, до чого звик	13	
	Категорично проти будь-яких змін	–	V

Аналіз результатів показав, що нове у власному житті сприймають з радістю менш ніж половина респондентів (45 %), біля третини (30 %) опитаних намагаються ставитися до змін критично та прогнозувати їх наслідки. Невелика частина студентів сприймає все нове з сумнівом, а 13 % взагалі розглядають нове як загрозу їх звичному способу життя. Але, ніхто з майбутніх фахівців банківської справи категорично не заперечує бажання певних змін в особистому чи соціальному плані. Такі дані ми вважаємо за сприятливі внутрішні умови для формування інноваційної культури: майже половина опитаних позитивно ставиться до нововведень, 42 % намагаються ставитись до них з критичною оцінкою.

У тому чи іншому вигляді кожна особистість протягом життя стає суб'єктом інновацій. Ми спробували дослідити, чим керуються студенти спеціальності „Банківська справа”, коли застосовують нові підходи у власній діяльності. Виявилось, що найбільшою мотивацією до впровадження нововведень є прагнення досягти вищих результатів діяльності. На другому місці стоїть прагнення підкреслити свою індивідуальність, на третьому – бажання „нового заради нового”, тобто несвідоме прагнення змін. Лише один із опитаних обрав відповідь „інші мотиви”, але які саме, пояснити не зміг. Цікаво, що всі ці категорії є приблизно рівними за кількістю: рефлексивно ставляться до нового приблизно ж стільки студентів, скільки не усвідомлюють причин свого прагнення. Такі показники, на нашу думку, говорять про недостатній рівень інноваційної культури особистості.

Дослідження технолого-інформаційної підготовленості майбутніх фахівців банківської справи до інноваційної діяльності розпочалося з в'яснення розуміння терміну та актуальності формування інноваційної культури. Перед студентами було поставлено запитання: ”Чи потрібно нині, коли інновації відбуваються в усіх сферах життя, формувати інноваційну культуру особистості?” Позитивні відповіді надали 22 % опитаних. Своєю необізнаністю з проблемою визнала переважна більшість респондентів (63 %), решта (15 %) взагалі вважають, що це непотрібно. Але, зіштовхнувшись з новим поняттям протягом анкетування, студенти виявили зацікавленість та потребу у додатковій інформації щодо інноваційної культури.

Отже, як висновок, можна говорити про те, що сучасна система вищої освіти, яка забезпечує молодих людей фаховими знаннями та вміннями, виявляється не зовсім здатною підготувати майбутнього фахівця до успішної самореалізації у швидкозмінних соціально-економічних умовах. Але, проведене дослідження підтверджує, що тенденція спрямованості на формування у процесі освіти

людини інноваційної культури вкрай необхідна та могла б бути одним із шляхів вирішення цієї проблеми.

Досягнення мети формування полікультурної особистості з інноваційними рисами протягом її професійної підготовки потребує впровадження нових елементів у зміст, інновування форм та методів навчання. Вивчення іноземних мов у ВНЗ відкриває широке поле для використання цих можливостей.

У перспективах подальшого дослідження виокремленої проблеми передбачається підготовка методичного забезпечення процесу формування майбутніх фахівців з високим рівнем інноваційної культури.

Література

1. Джелали В. И. Инновационная культура и проблемы ее освоения // Промисловості міста – інноваційний шлях розвитку. Тези доповідей на науково-практичній конференції. – К.: Київська міська державна адміністрація, 2002. – С. 147-152.
2. Кремень В. Формувати людину інноваційної культури// Урядовий кур'єр. № 81. – 2006. – С. 7.
3. Попович А. С. Формирование современной инновационной культуры как составляющая научно-технологической политики государства // Приложение к сборнику «Вопросы развития Крыма». – Симферополь, 2003. – С. 55-58.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 32. (Вкладка) – С. 4.
5. Sherwood D. Creating an Innovative Culture. – Capstone, 2002. – 134 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Миленкова Римма Володимирівна, асистент кафедри іноземних мов
Української академії банківської справи НБУ;
аспірант Інституту педагогіки АПНУ, лабораторія педагогічних інновацій, IV
рік навчання.

Контактні телефони:

Роб. (0542) 619180

Дом. (0542) 652204

Моб. 8-067-542-2432

e-mail: rimmamay@yahoo.com

Адреса: Миленковій Р.В

каф.іноз.мов

Українська академія банківської справи,

вул. Петропавлівська, 57,

Суми,

40030

РЕЦЕНЗІЯ

на наукову статтю асистента кафедри іноземних мов Миленкової Р. В.

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТА У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ

Стаття Миленкової Р.В. присвячена окремому аспекту загальної проблеми формування у ВНЗ полікультурної особистості фахівця нового типу – майбутнього професіонала з високим рівнем інноваційної культури.

Авторка доводить актуальність дослідження досить нового у педагогіці поняття інноваційної культури, описує основні критерії та показники її сформованості. У праці представлено деякі результати констатувального педагогічного експерименту та їх інтерпретація. Розглянуто роль занять з іноземних мов у формуванні людини інноваційної культури, зокрема необхідність використання проектних технологій у навчанні студентів.

Наукова стаття відповідає основним вимогам ВАК України, а саме: заявляє проблему підготовки фахівців нового типу як загальну для сучасної вищої освіти та виокремлює її аспекти, які вимагають подальшого дослідження, надає перелік авторів, які здійснили найбільш значний вклад до розв'язання проблеми, має чітко сформульоване завдання, загальні висновки, заявляє перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку, отже може бути рекомендована до друку у фаховому виданні.

Рецензент

20.06.07